

Palau de Versalles, 20 d'abril de 1700. Fa poc més de quaranta anys del Tractat de Pau dels Pirineus, pel qual el regne d'Espanya cedeix el Rosselló i una part de la Cerdanya a la corona francesa. El rei Lluís XIV de França i Navarra, el *Rei Sol*, s'asseu al seu despatx i signa un edicte: "Prohibició oficial de la llengua catalana". El català, consegüentment, queda prohibit, en tot allò que té a veure amb actes i documents oficials. "El seu ús", es pot llegir al decret, "repugna i és en certa manera contrari a la Nostra Autoritat i a l'honor de la nació francesa". En aquest punt de la història comencen tres segles de Catalunya Nord sense pràcticament català.

Més endavant, la Revolució francesa es carrega tot l'Antic Règim, inclosos els caps dels Lluís XVI i Maria Antonieta. Hi ha, però, una petita excepció: la política lingüística. Els revolucionaris del 1789 hi donen el vistiplau. Al principi sí que es mostren tolerants. Fins i tot els decrets revolucionaris són traduïts en les diverses llengües regionals, "en tots els idiomes que es parlen a les diferents parts de França". Però aquest alto el foc contra qualsevol llengua que no siga el francès aviat s'acaba, per a avançar en una direcció totalment oposada. Arriba l'època del Terror de Robespierre.

Alguns anomenen aquesta etapa "el Terror lingüístic". S'inicia una guerra contra els *patois*, els dialectes. Un dels seus opositors més virulents és Bertrand Barère de Vieuzac, d'origen occità i membre destacat del Comitè de Salvació Pública. "La monarquia tenia raons per assemblar-se a la torre de Babel; en democràcia, deixar els ciutadans ignorants de la llengua nacional, incapaços de controlar el poder, és traïr la pàtria", arriba a dir. Defensa que "la llengua ha de ser una i la mateixa per a tothom" i denuncia que "la contra-revolució parla italià i el fanatisme parla basc". També és bel·ligerant l'abat Henri Grégoire: "És més important del que pensem en política eradicar aquesta diversitat d'idiomes grollers que perllonguen la infantesa de la raó i la vellesa dels prejudicis".

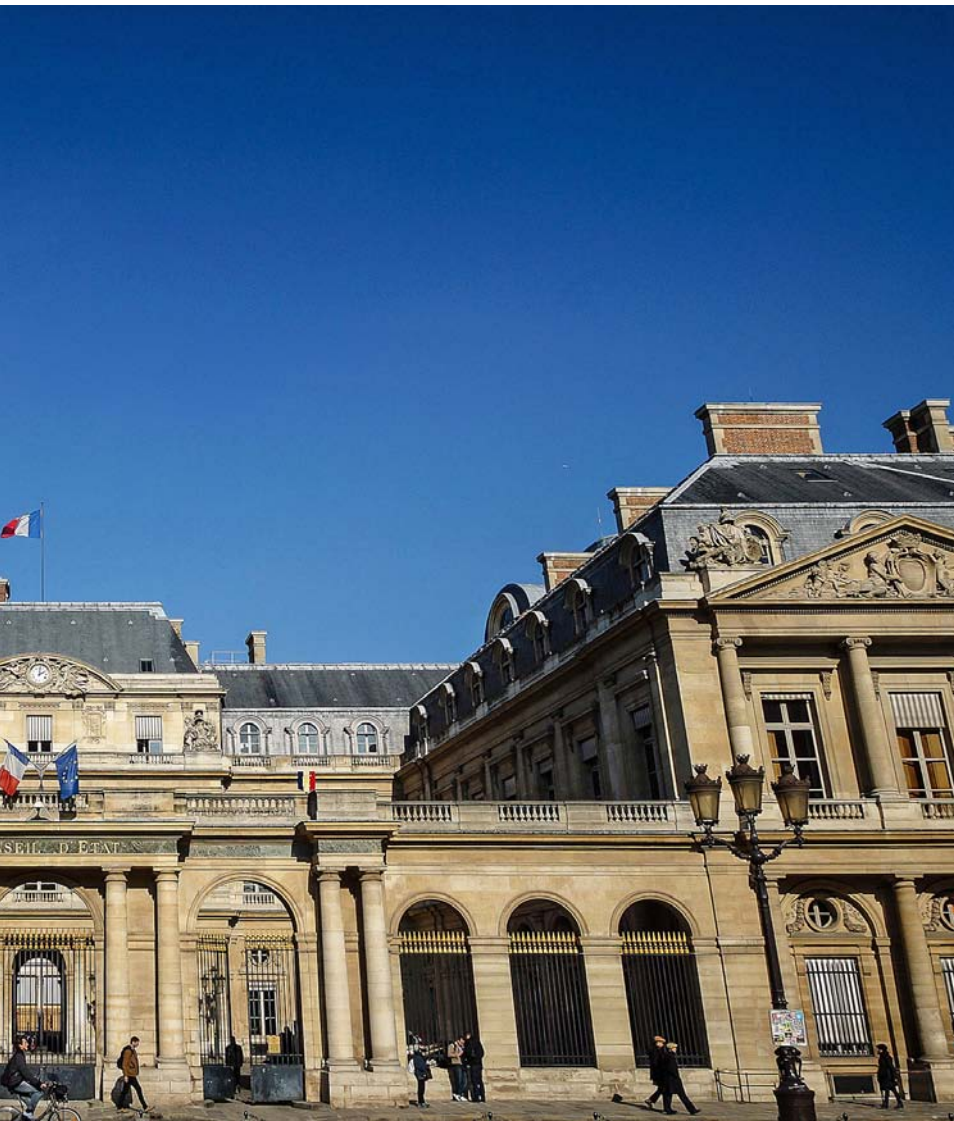

Els fantasmes de Lluís XIV i Robespierre

François Hollande estudia una revisió de la Constitució per incloure-hi la ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals. Això obriria al català les portes d'un reconeixement que fins ara no ha tingut. Per fer-ho, el president haurà de lluitar contra la història de França dels últims tres segles, un passat encara ben present en molts racons de les seues institucions i entre els seus representants.

L'èxit no està garantit.

Reportatge de Nicolás Tomás

La mesura més emblemàtica en aquest sentit és el decret del 20 de juliol del 1974. És breu, consta només de quatre articles. Cap acta pública, en cap part del territori de la República, podrà ser escrita en cap llengua que no siga el francès. No podrà registrar-se cap acta, tampoc sota firma privada, si no està escrita en francès. Tot funcionari públic i del Govern que redacti qualsevol text en una llengua que no siga la francesa serà destituït i condemnat a sis mesos de presó. Més tard, el 25 d'octubre del 1975, arriba un altre decret: "En totes les parts de la República, la instrucció no es fa més que en llengua francesa".

Després de més de tres-cents anys de monolingüisme, el president François Hollande sembla que vol fer alguna cosa per solucionar-ho. Ha recuperat una de les seues grans promeses de campanya, abans d'arribar a l'Elisi el 2012: la ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals. El projecte va ser presentat al

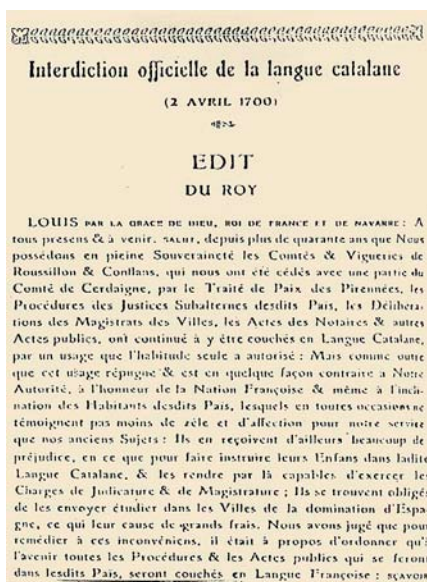
Consell de Ministres el 31 de juliol passat. Hollande té intenció de convocar un Congrés –reunió conjunta de l'Assemblea Nacional i el Senat al Palau de Versalles– el 2016.

La Carta Europea de les Llengües Regionals té per bandera el que el seu mateix nom indica: protegir totes les llengües europees, oficials o no. Per exemple, l'Estat espanyol va comprometre's a protegir les llengües que són reconegudes com a oficials als estatuts de les comunitats autònomes, així com les que són protegides en aquests estatuts, tot i no tenir estatus d'oficialitat. El text va ser aprovat el 1992 pels membres del llavors Consell d'Europa. França va trigar set anys a firmar-la. No ho va fer fins al 7 de maig del 1999. Setze anys després de la seua signatura, encara no ha estat ratificada per problemes d'encaix constitucional.

En tractar-se d'un assumpte amb caràcter jurídic, les regnes del projecte les duu la ministra de Justícia, Christiane Taubira, originària de la Guaiana Francesa i parlant de crioll guaianès. Segons el mateix Ministeri, l'objectiu de la ratificació és "consagrar el dret a fer servir una llengua regional o minoritària, siga en la vida privada o en la vida pública". Posa el focus en l'ensenyament, la justícia, els serveis públics, els mitjans de comunicació, les activitats i esdeveniments culturals i la vida econòmica i social. Apela a l'article 75.1 de la Constitució, afegit el 2008 per Nicolas Sarkozy, que reconeix les llengües com a part del patrimoni de França.

No obstant això, el mateix 31 de juliol, el Consell d'Estat, màxim òrgan consultiu del Govern, va emetre una opinió desfavorable –però no vinculant– sobre el projecte. Va basar-se en una resolució del Consell Constitucional del 1999, que argumenta que la Carta atorga "drets específics" als parlants de les llengües, i que això "contradiu els principis constitucionals de la indivisibilitat de la República, la igualtat davant la llei, la unitat del poble francès i l'ús oficial de la llengua francesa". El Consell d'Estat ja havia dictaminat en aquest mateix sentit el 1996 i el 2013.

"És lògic que el Consell d'Estat hagi dit això", assegura Alà Baylac-Ferrer, professor d'estudis catalans a la Universitat de Perpinyà. Ho emmarca dins la "lògica de l'Estat francès". A parer seu, "il·lustra el funcionament de França i la posició ideològica general del país en el tema de →

Decret signat pel rei Lluís XIV de França el 20 d'abril del 1700, segons el qual es prohibien les actes i documents oficials en català.

PER RATIFICAR LA CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS CAL UNA REFORMA DE LA CONSTITUCIÓ

→ les llengües”. Lamenta una “situació absurda” en la qual “des d’organismes jurídics i institucions impedeixen modificar la Constitució, perquè això seria contrari a la Constitució”.

I és que per poder ratificar la Carta cal una modificació de la Constitució, que permeti incloure-hi una clàusula on s’autoritzi aquesta ratificació: un apartat 3 a l’article 53. Aquesta reforma pot ser aprovada a través dues vies: un referèndum o una majoria de tres cinquens del Congrés reunit a Versalles. El president Hollande ha optat per la segona opció. “Això vol dir que la dreta i l’esquerra, així com altres partits, s’haurien de posar d’acord per aprovar això”, explica Baylac-Ferrer, que recorda que això no ha passat mai en temes relacionats amb les llengües.

El professor tampoc no creu que una hipotètica ratificació de la Carta millori la situació del català a la Catalunya Nord. Recorda quan les llengües hi van ser incorporades com a patrimoni el 2008, “alguns pensaven que encara que simbòlicament podria representar un progrés, un avanç per a les llengües regionals. El Consell d’Estat i el Consell Constitucional han dit repetides vegades que això és purament declaratiu, que no genera drets per als seus usuaris”. Hi veu una “operació cosmètica” del Govern francès, que simplement tractaria de quedar “més ben parat” de cara a la resta d’Europa i del món.

A més a més, cada Estat que subscriu el text pot triar quins punts de la carta aplica. Tan sols estan obligats a escollir-ne 35 dels 98 existents. L’Elisi n’ha escollit 39. “Són 39 mesures que ja funcionen i no comprometen a res, com ara fer que siga possible l’ensenyament optatiu quan els pares ho volen. Això ja fa temps que es fa, no aportaria res de positiu suplementari”, alerta Baylac-Ferrer. “Ja em diran quin avantatge té”.

L’estudi més recent sobre usos lingüístics a la Catalunya Nord data del gener del 2004. Es tracta d’una enquesta que va ser feta per la llavors Secretaria de Política Lingüística –avui amb rang de direcció

general– de la Generalitat de Catalunya. El sondeig revela unes xifres que serveixen com a fotografia acurada de la situació del català al nord de l’Albera: només un 65,5% de comprensió oral, un 37,1% d’expressió oral, un 31,4% de comprensió lectora i un 10,7% d’expressió escrita.

Si s’analitza per edats, els menys familiaritzats amb la llengua catalana són els joves d’entre 15 i 29 anys. Només el 6,2% la població nord-catalana té el català com a primera llengua i el 3,5%, com a llengua habitual. Tan sols el 0,3% parla exclusivament català a casa. Des de la Universitat de Perpinyà, de forma conjunta amb la Direcció General de Política Lingüística, estan mirant d’actualitzar-ne les dades. No obstant això, Baylac-Ferrer no creu que les noves xifres siguin millors.

Un dels pilars fonamentals en què se sustenta el català a la Catalunya Nord, com qualsevol llengua, és l’escola. Dues iniciatives intenten aportar-hi el seu gra de sorra. D’una banda, els centres privats de La Bressola, que compten amb un miler d’alumnes. De l’altra, l’escola Arrels, que està integrada en el sistema públic francès com a escola experimental i que ha anunciat recentment la creació d’un segon centre amb 250 places més. A Arrels, l’etapa preescolar i la primària es fan en català; la secundària, en totes dues

llengües de forma equilibrada. Però són unes xifres insignificants: a la Catalunya Nord hi ha gairebé 90.000 alumnes.

“Al començament del segle XXI, la llengua catalana es troba en una situació amenaçada, en perill de desaparèixer”, adverteix Alà Baylac-Ferrer, que parla d’una “política secular d’assimilació i eradicació de les llengües que no siguem el francès”. També hi detecta un problema demogràfic. En primer lloc, pels fluxos migratoris des del nord de França. Situa en un 30% el percentatge de població nascuda a la Catalunya Nord. En segon lloc, per la taxa de substitució. Per cada 300 catalanoparlants que surten de l’escola cada any, moren 5.000 persones grans, que són els qui més parlen català.

El lingüista francès Bernard Cerquiglini, en un informe per al Ministeri de Cultura l’abril 1999, va identificar fins a 75 llengües parlades a França i els seus departaments i territoris d’ultramar. No tenia en compte ni els dialectes del francès ni les llengües dels immigrants. Basc, bretó, alsacià, cors, flamenc occidental, francoprovençal, occità, les llengües d’oïl, berber, jiddisch... i també el català. No obstant això, l’actual Constitució de França, així que comença el seu segon article, és ben clara sobre aquesta qüestió: “La llengua de la República és

ELS EXTREMS. Els opositors més virulents són el Front Nacional de Marine Le Pen (centre) i el Front d'Esquerra de Jean-Luc Mélenchon (dreta). Les regnes del projecte les duu la ministra Christiane Taubira (esquerra).

el francès". I a continuació ja parla de la composició de la bandera.

Frontisme jacobí

En un editorial publicat el 10 de juny passat, *Le Monde* defensava que "el francès no està amenaçat per la Carta". El diari parisenc considerava que l'estat actual de les llengües regionals a França és "la conseqüència, 220 anys més tard, de les me-

da quotidiana". Sembla, però, que una part important dels representants polítics francesos no pensen el mateix.

Hi ha poques excepcions en aquest sentit. Una d'aqutes és el centrista Moviment Democràtic (MoDem), liderat per François Bayrou, d'origen occità, que en reiterades ocasions s'ha mostrat favorable al reconeixement ple de les llengües regionals, que han de ser "reconegudes tal com es mereixen, com a part de la riquesa nacional i no com un element de feblesa, com les ha definides Nicolas Sarkozy". Però no deixa de ser això, una de les poques excepcions, juntament amb Els Verds d'Eva Joly. El poder d'influència del MoDem és molt limitat. Amb prou feines compta amb 2 dels 577 diputats de l'Assemblea Nacional, 3 dels 348 senadors, 4 dels 74 eurodiputats francesos i 41 dels 4.042 consellers departamentals.

Per trobar els casos més extrems –valga la redundància– cal anar fins als extrems. Des de l'extrema dreta del Front Nacional és impensable. Just després del dictamen del Consell d'Estat, el partit de Le Pen va emetre un comunicat contra les "obsessions de François Hollande" i les seues "ambicions regionalistes i pro-europees". La formació ultradretana apel·lava a "garantir el respecte a la Constitució" i instava "tots els patriotes, tots els

republicans i tots els defensors de la llengua francesa" a exercir una "màxima vigilància". Parlava de "llavors de la destrucció de la nació" i sostenia que l'única llengua en perill és el francès.

Però també des de l'extrema esquerra, hereva avui del jacobinisme del passat. Des del Front d'Esquerra, l'eurodiputat Jean-Luc Mélenchon, company de mítings de Pablo Iglesias, publicava el 4 de juny passat una entrada al seu blog on ho definia com "una nova agressió contra la unitat i la indivisibilitat de la República". Mélenchon acusava Hollande de donar "drets especials" a uns grups individuals "de què altres no gaudeixen". Ho considerava llavors un "desafiament a la identitat republicana".

En els partits centrals –el Partit Socialista pel centreesquerra i Els Republicans pel centredreta–, hi ha una mica de tot en proporcions similars. "La qüestió de les llengües regionals és basant transversal en tot el panorama polític i parlamentari", sosté Alà Baylac-Ferrer. Explica que "en tots els partits hi ha gent més aviat jacobina, resoludament contrària a les llengües regionals, la descentralització, l'autonomia i la identitat; i d'altra gent que n'és més favorable, que veuria amb bons ulls uns canvis que impliquessin més descentralització i un reconeixement de les llengües". Però la panoràmica, lamenta, és adversa.

Malgrat tot, el país veí té avui un primer ministre amb aspiracions presidencials –Manuel Valls– nascut a Barcelona i que parla perfectament el català. Per poc que sembli, en la França republicana, això ja és molt. Baylac-Ferrer, però, no disposa aquí les seues esperances, sinó en el procés sobiranista de la Catalunya Sud. "Un estat català relativament potent, amb la seua llengua reconeguda a la Unió Europea, podria parlar de tu a tu amb l'Estat francès i plantejar una política lingüística seriosa", assegura. I rebla: "Una república catalana a les portes de Perpinyà només pot ser positiu", tot i que admet que, de vegades, "des del sud de l'Albera", són tractats amb condescendència i ingenuïtat. •

UN LINGÜISTA FRANCÈS VA IDENTIFICAR FINS A 75 LLENGÜES PARLADES A FRANÇA I ELS TERRITORIS D'ULTRAMAR

sures preses sota el Terror, en el moment més dramàtic de la història de la República, el del seu naixement". Sobre això mateix, *Le Monde* reblava que l'amenaça de les llengües regionals per a França i el francès no era ni tan sols "comparable a la que representa l'anglització accelerada de l'ensenyament, de l'activitat econòmica, de la vida professional i de la vi-